

ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ Τῇ ΔΙΑΛΕΚΤῳ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.*

Ἐπειδὴ τὸ θέμα τῆς διαλέξεως ἡμῶν πραγματεύεται περὶ μυθολογικῶν στοιχείων ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου, ἀνάγκη ὅπως προηγουμένως ἐν συντόμῳ ἴδωμεν τί ἐστὶ μυθολογία καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτῆς, τίνες εἰσὶν αἱ πηγαὶ αὐτῆς, τί ἐστὶ μῦθος καὶ ποῖα τὰ εἶδη αὐτοῦ, τί καλεῖται παραμύθιον, τίς ἡ ἀρχικὴ κοίτις τῶν πρώτων θρησκευτικῶν, ἥτοι μυθολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, καὶ ἐπομένως ποῦ τὸ πρῶτον ἀναζητητέον τοὺς πρώτους πυρῆρας τῶν θρησκευτικῶν μύθων.

Τί ἐστὶ μυθολογία καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτῆς :

Μυθολογία ἐστὶν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ἐξακριβωσις καὶ ἐρμηνεία τῶν διὰ παραδόσεως γραπτῆς ἢ καὶ προφορικῆς περισωθέντων ἢ καὶ διὰ τεχνικῶν πειρασμάτων ἀπεικονισθέντων μύθων. Ἐπομένως σκοπὸς τῆς ἐπιστημονικῆς μυθολογίας ἐστὶν ἡ ἀποδείξις τῆς ἀρχῆς καὶ ἀρχικῆς σημασίας τῶν μύθων, ὡς καὶ τῶν μεταβολῶν καὶ τροποποιήσεων τῶν ἐπερχομένων σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν μορφήν καὶ σημασίαν αὐτῶν.

Τίνες αἱ πηγαὶ τῆς μυθολογίας ;

Πηγαὶ τῆς μυθολογίας εἰσὶ κατὰ πρῶτον λόγον τὰ συγγράμματα, κατὰ δεύτερον δὲ τὰ ἔργα τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων. Περὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων λέγομεν κατὰ δεύτερον λόγον, διότι ταῦτα (γλυπτικῆς προϊόντα, ἀνάγλυφα, τοιχογραφίαι, νομίσματα κτλ.), ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιγράφοντα τεχνικῶς τοὺς ὑπὸ τῶν ποιητῶν παραδεδομένους μύθους, συμπληροῦσι τὰς μυθολογικὰς ἡμῶν γνώσεις, ἐνίοτε δὲ μάλιστα προβάλλουσι μύθους διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως μὴ περισωθέντας. Πρὸ πάντων δὲ χρησιμεύουσιν ὡς πηγαὶ οἱ ἀρχαιότατοι ποιηταὶ καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίως ὁ Ὅμηρος, τὴν ἡρωϊκὴν μυθολογίαν ἐκπροσωπῶν, καὶ ὁ Ἡσίοδος καὶ οἱ Ὀρφικοί, τὴν κοσμογονικὴν καὶ θεογονικὴν μυθολογίαν ἐκπροσωποῦντες. Γνωστὸν ὅμως τυγχάνει, ὅτι ἡ ποιητικὴ μυθολογία πολλὰκις κοσμεῖται ποιητικῶς καὶ ὡς ἐκ τούτου τροποποιοῦνται ὑπὸ τῶν ποιητῶν οἱ μῦθοι πολλὰκις οὕτως, ὥστε τὸν ὁρθότερον καὶ ἀρχικώτερον αὐτῶν τύπον πρέχουσι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς¹. Τὸ ἔργον τοῦ συλλέξει καὶ συστηματοποιῆσαι τοὺς μύθους ἐν Ἑλλάδι ἐξετέλεσαν πρὸ πάντων οἱ χρονολογικοὶ καὶ ἀρχαιότεροι ἱστορικοί, τοὺς δὲ διεδέξαντο ἐπὶ τῆς παρακμῆς τῆς ἐλληνικῆς παιδείας οἱ περιηγηταὶ καὶ γραμματικοί, οἵτινες ἐπιμελῶς καὶ ἐν εὐρείᾳ κύκλῳ συνέλεγον ἐπιτοπίους μύθους καὶ μυθικὰ μνημεῖα ἀποτελοῦντες μυθολογικοὺς κύκλους πρὸς τὸν σκοπὸν φιλολογικῶν μελετῶν καὶ πρὸς μόρφωσιν τῆς νεολαίας. Ἐκτάκτως δὲ μεγάλῃν

συλλογὴν ἐπιτοπίων παραδόσεων παρέχει ἡμῖν ὁ Παυσανίας.

Τί ἐστὶ μῦθος ;

Ἡ λέξις μῦθος κατ' ἀρχὰς τὴν μηκέτι ἐκφρασθεῖσαν, ἀλλ' ἐν τῇ διανοίᾳ ἐγκεκλεισμένην ἰδέαν δηλοῦσα, πρῶτως ἔλαβε τὴν σημασίαν τῆς ἐξωτερικεύσεως αὐτῆς διὰ λόγου προφορικοῦ, διὰ διηγήσεως, κατ' ἀρχὰς μάλιστα χωρὶς οὐδαμῶς νὰ ληθῇ ὑπ' ὅψιν τὸ ἀληθές ἢ μὴ ἀληθές τοῦ περιεχομένου μέχρις οὗ βραδύτερον πλέον ἐσήμαινε διηγήσιν πεποιημένην καὶ ἀλληγορικὴν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν λόγον. Ὡστε ἐν ᾧ ἡ λέξις μῦθος καθόλου εἶπεν δηλοῖ λόγον (καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σημασίᾳ εὐρητὰ ἦδη παρ' Ὀμήρῳ), ἔπειτα διήγησιν, ἐν τῇ στενωτέρᾳ αὐτῆς σημασίᾳ δηλοῖ παράδοσιν ἐκ χρόνων ἀρχαιοτάτων καὶ προϊστορικῶν, ἐν δὲ τῇ ἐπιστημονικῇ γλώσσῃ σημαίνει διηγήσιν ὡς κέντρον ἔχουσαν θεότητά τινα ἢ ἥρωα καὶ τὸ ὑπὸ συγκεκριμένην τῆς διηγήσεως μορφήν παριστάμενον δόγμα τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν λαῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, παρ' οἷς ἰδιαζόντως καὶ μετὰ μείζονος ἐλευθερίας ἀνεπτύχθη ὁ μῦθος. Τὸ δόγμα τοῦτο οὐδαμῶς παρίσταται ἡ ἀνάγκη ὅπως ἢ πάντοτε θρησκευτικόν· διότι ἐν τῷ μύθῳ κατέθεντο οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι ἀνθρωποὶ πᾶσαν σκέψιν καὶ αἴσθησιν αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ μυθολογία αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸ σύμπλεγμα τῆς γνώσεως καὶ ἠθικῆς αὐτῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ πλεῖστοι μῦθοι οὐδὲν ἄλλο ἢσαν κατ' ἀρχὰς, εἰ μὴ σύμβολα ἐκπεφρασμένα, διὰ λέξεων ἀπεικονισμένη ἐρμηνεία πλάσματός τινος, ὅπερ ἔδει ἵνα αἰσθητοποιήσῃ θρησκευτικὴν τινα ἢ ἄλλως σπουδαίαν ἰδέαν. Σύντομος καὶ συμπεπαισμένος, ὡς τὸ σύμβολον, ἦν κατ' ἀρχὰς καὶ ὁ μῦθος, βαθμηδὸν ὅμως διεμορφούτο εἰς μυθικὴν ἀφήγησιν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐχὶ σπανίως παρεμορφούτο τοσοῦτον, ὥστε ἀσθενῶς μόνον ὑπέφωσκεν ἐν αὐτῷ ἡ πρώτη ἰδέα. Ἄν π. χ. εἰκὼν τις παριστᾷ διὰ τοῦ συμβόλου Ἀλυσίδος τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐξάρτησιν τοῦ κόσμου, Ἀλυσίδος συνδεούσης μετὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γῆν καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ὁ Ἰνδὸς ἐκφράζει τὴν συμβολικὴν ταύτην παρὰστασιν εἰσέτι καθαρώς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας παριστῶν τὸν Wischnu λέγοντα τὰ ἐξῆς πρὸς τινα ἥρωα :

Ἐγὼ εἰμι¹ τοῦ σύμπαντος ἡ ἀρχή, ὡς καὶ τῆς κατα-
[στροφῆς.

Πλὴν ἐμοῦ οὐδὲν οὐδαμοῦ ὑπάρχει ὑψηλότερον, ὧ
[ψίλε !

Ἐν ἐμοὶ ὑπάρχει τοῦτο τὸ σύμπαν συνδεδεμένον, ὡς
[ἐν Ἀλυσίδι οἱ μαργαρίται.

Ἄλλ' ἡ Ἑλληνικὴ φαντασία ἐκ τοῦ αὐτοῦ συμβόλου σχηματίζει παρ' Ὀμήρῳ πρᾶξιν ἐν τῷ Τρωϊκῷ πολέμῳ συνυφανθεῖσαν, καὶ διηγείται ἡμῖν πῶς ὁ Ζεὺς ἤθελε ποτε ἀνεγκύση δι' ἀλύσεως χρυσῆς πάντας τοὺς θεοὺς (κυρίας δυνάμεις τοῦ σύμπαντος) μετὰ

*) Διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ.

1) Οὕτω π. χ. ὁ Παυσανίας, ὅστις ἐξ ἐπιτοπίου παραδόσεως ἤρυστο τὴν ὕλην.

1) Προβλ. Δεκάλ. : Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου. Οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.

τῆς γῆς καὶ θαλάσσης, ὅπως δέσῃ αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ 'Ολύμπου.¹ Ἐκ τοιούτων βεβαίως μυθικῶν καταστάσεων συμβόλων ἐπήγασαν αἱ ἀφηγήσεις περὶ τῶν πράξεων τοῦ Ἡρακλέους, Περσέως καὶ ἄλλων ἡρώων καὶ πιθανῶς πολλάκις οὐδὲν πλέον περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν σημασίας ἐγίνωσκεν ὁ ἀφηγούμενος αὐτὰς ποιητής.

Τίνα τὰ εἶδη τοῦ μύθου;

Οἱ μῦθοι δύνανται ἵνα ὦσι καθαρῶς θρησκευτικοί, ὁπόταν περιέχῃσι μᾶλλον θρησκευτικὰς δοξασίας παρὰ ἀλήθειαν πραγματικὴν, ἢ ἱστορικούς, ὁπόταν ἐν αὐτοῖς πρὸς τῷ μυθῷ δύνανται τις ἵνα διακρίνῃ καὶ τινὰς πυρῆνας ἱστορικῆς ἀληθείας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου εἶδους περιβάλλονται, οὕτως εἶπεν, σάρκα αἱ θρησκευτικοὶ τῶν λαῶν ιδεαὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας καλλιτεχνικῶς διαπλασσομένηαι, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου διακρινόμεναι γεγονότα ἱστορικὰ, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν περιεκαλύφθησαν ὑπὸ εὐφαντάστων ἀνθρώπων διὰ πέλους μυθώδους μὲν, ἀλλὰ λαμπροῦ. Ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ μῦθοι περιέχουσι μᾶλλον θρησκευτικὰς δοξασίας, παρὰ ἀλήθειαν πραγματικὴν. Ἐπομένως ὑποκείμενον τῆς μυθικῆς αὐτῶν ἀφηγήσεως εἰσὶν οἱ θεοί, αἱ σχέσεις, αἱ πράξεις καὶ καθόλου τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτῶν. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ μῦθοι πραγματευόμενοι περὶ ἡρώων, ἡρώϊκοι καλούμενοι μῦθοι, καὶ ἕτεροι περὶ ζώων ἡθικῶν φέροντες σκοπόν. Ἡ δὲ γένεσις τῶν μύθων ἔχει τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀρχαιότητος ἀπέδωκαν εἰς πρόσωπα κεκτημένα βούλησιν τὰς ἐνεργείας τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ ἐξέλαβον αὐτὰς ὡς θεότητας, διότι ὑπερέβαλλον πολὺ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν αὐτὰ καὶ ἐπομένως καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν παρκαυόμεναι ἐνεργεῖαι τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Οἱ τοιοῦτοι μῦθοι οἱ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως πηγάσαντες εἰσὶν οἱ ἀρχικοί καὶ ἀρχαιοτάτοι, δυνάμεθα δὲ ἵνα καλέσωμεν αὐτοὺς φυσικούς. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι σπανίως εὐρηται καθαρὸς ὁ ἱστορικὸς ἢ θρησκευτικὸς μῦθος· διότι πολλάκις ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μύθῳ εὐρηται ποικιλωτάτα συναναμειγμένα καὶ συμπεπλεγμένα ἱστορικὰ, θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ στοιχεῖα, ὥστε σπανίως ἀποβαίνει ἡμῖν δυνατὴ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάκρισις αὐτῶν· καὶ ὅμως ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ ἀκριβὴς τῶν μύθων γνῶσις, διότι ἄνευ αὐτῆς ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ κατάληψις τῶν μυθολογικῶν ὑπαινιγμῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης καὶ ποιήσεως.

Τί καλεῖται παραμύθιον;

Ἡ λέξις παραμύθιον, σύνθετος ἐκ τῆς προθέσεως παρὰ καὶ μύθος, δηλοῖ ἐν τῇ καθ' ἑμῆς γλώσσῃ τεχνικὴν τῶν πεπλασμένην τινὰ ἀφήγησιν πρὸς ψυχαγωγίαν ἰδίως τῶν παιδίων, πολλάκις μάλιστα ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ διδακτικοῦ. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἀπαντᾷ παρὰ Πλάτωνι ὁ πληθ. παραμύθια (παρκαμύθια πλησμονῆς) ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς διεγέρ-

σεως, καὶ τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ διεγείρειν, ἐπομένως δὲ καὶ τοῦ παρακινεῖν, συμβουλεύειν φέρει τὸ ῥῆμα παραμυθοῦμαι παρ' Ὀμήρῳ,¹ ἐν ᾧ ἡ σημασία τοῦ παρηγορεῖν καὶ καταπραΰνειν ἐστὶ μεταγενεστέρα. Ἄλλ' ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως παραμύθιον παρὰ Πλάτωνι οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν σημερινήν. Ἐπειδὴ δὲ σήμερον λέγοντες παραμύθιον ἐννοοῦμεν ψευδὲς τι (ὡς δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τῆς κοινῆς φράσεως «παραμύθια λέγει»), ἀφήγησιν πράγματός τινος ἀνυποστάτου καὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας πεπεπλασμένου, συνταυτίζεται σχεδὸν ἡ ἔννοια τῆς λέξεως αὐτῆς μετὰ τῆς τοῦ μύθου, ἡ δὲ διαφορὰ ἔγκειται ἐν τούτῳ μόνον, ὅτι παραμύθιον ἐστὶ τι παραπλήσιον, παρόμοιον τῷ μύθῳ. Ὡστε ἡ πρόθεσις παρὰ ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ πλησίον μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ παρεμφεροῦς καὶ παραπλησίον. Παραβάλλομεν ἐν σχέσει πρὸς τοῦτο ἐκ μὲν τῆς ἀρχαίας τὴν λέξιν παραποίημα, τ. ἔ. τὸ δολίως κατ' ἀπομίμησιν τινος γινόμενον νόθον, τὸ παραπλησίως πρὸς τι πραγματικὸν γινόμενον νόθον, ἐκ δὲ τῆς καθ' ἑμῆς γλώσσης τὰς λέξεις: παραπαιδί' καὶ παραγγὺς τ. ἔ. θετὸς υἱός.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων, ἐξετάσωμεν δ' ἤδη τὸ ἐξῆς:

Ποῦ ἀναζητητέον τοὺς πρώτους πυρῆνας τῶν θρησκευτικῶν μύθων;

Ἀπ' οὗτο αἱ νεώτεραι παρκτηρήσεις κατέστησαν ἡμῖν γνωστοτέρας τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνατολικῶν ἀσιατικῶν λαῶν καὶ ἰδίως τῶν Ἰνδῶν καὶ ἀρχαίων Περσῶν δοξασίας, ἔκτοτε πλέον διεπιστώθη, ὅτι εἰς τὰς Ἰνδίας ἀναγονται αἱ πρῶται θρησκευτικαὶ ιδεαὶ καὶ ὅτι ἐπομένως ἐκεῖ ἀναζητητέον τοὺς πρώτους πυρῆνας τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μυθικῶν παραστάσεων. Καὶ ὅντως ἐν τοῖς ἔργοις τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἰνδίας σοφῶν τοιοῦτον παρετηρήθη ὕψος καὶ τοιαύτη καθαρότης, ὅσον ἀπορᾷ εἰς τὰς περὶ τοῦ θείου δοξασίας, ὥστε δὲν ἡδύνατό τις, εἰμὴ νὰ σχηματίσῃ τὴν ιδεάν, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ ἐπεκράτησαν τὸ πάλαι παραστάσεις περὶ τοῦ θείου ἀξιολογώτεραι, ἢ βραδύτερον αὐτοῖσι τε καὶ ἐν τῷ δυτικῷ κόσμῳ. Οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τῶν Ἰνδῶν καὶ Περσῶν συγγράμμασιν ἀναγιγνώσκουμεν περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον, περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ, περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀθανασίας, ὡς καὶ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἰδεῶν τῆς ψυχῆς περισταμένων οὕτως, ὥσπερ εὐρίσκουμεν αὐτὰς καὶ παρ' Ἑλλήσιν ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἰόνων φιλοσόφων, τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἰδίως ὅμως ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Νεοπλατωνικῶν. Ὡστε αἱ ἀποκαλύψεις αὐταὶ ἔχουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι λίαν πρῶτως θρησκευτικαὶ (ἐπομένως καὶ μυθολογικαὶ) ιδεαὶ μετεφευτεύθησαν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν. Ὡσαύτως ἡ παραβολὴ ἀρχαίων Αἰγυπτιακῶν

1) Ἰδ. Θ, 19—28.

1) Ἰδ. Ι, 417, 680 καὶ Ο, 45.

μνημείων πρὸς τὰ ἀρχαιότατα Ἰνδικά, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ ἔχνη ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι λίαν πρωίμως ὑρίσταντο σχέσις μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Αἰγύπτου, γενομένη ἴσως ὑπὸ Ἰνδῶν ἀποικισάντων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου. Γνωστὸν δέ, ὅτι ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔλαβεν ἡ Ἑλλάς τὰς πλείστας ἀποικίας καὶ τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς αὐτῆς διατάξεις. Ἀλλ' ἐτέρᾳ πάλιν σχέσις, καὶ μέλιστα πρόδηλος, ὑρίσταντο μεταξὺ Ἰνδιῶν καὶ Περσίας, ὡς διατρانوῦνται οὐ μόνον ἐκ τῆς φυσικῆς θέσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν μύθων ἀμφοτέρων τούτων τῶν χωρῶν. Ἐκ δὲ τῆς Περσίας πάλιν μετεδόθησαν ἕτεροι κλάδοι τοῦ ἐκεῖ ἐπικρατοῦντος θρησκευτικοῦ συστήματος εἰς τὴν πρόσθεν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Αἱ τοιαῦται λοιπὸν ἔρευναι ὑπηγόρευσαν τὴν ἐκ διπλῆς ἀπόψεως ἐξέτασιν τῶν Ἑλλήνων θεῶν καὶ τὴν διὰκρισιν τῶν χαρακτῆρος, ὃν οὗτοι ἔφερον ἐν τῇ δημῳδῇ θρησκείᾳ ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος, ὃν ἀπέδωκαν αὐτοῖς τὰ μυστήρια. Καὶ τὸν μὲν πρῶτον, τὸν ποιητικόν, πλαστικόν τῆς δημοσίας τῶν θεῶν λατρείας χαρακτῆρα ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ πηγῇ, περ' Ὀμήρῳ, Ἡσιόδῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ποιηταῖς, τὸν δὲ δευτέρον, ἥτοι τὸν ὑψηλότερον, πνευματικόν καὶ τῇ Ἀσιατικῇ ιδέᾳ συγγενῇ χαρακτῆρα ἀνγνωρίζομεν διασφζόμενον παρὰ ποιηταῖς τῆς σχολῆς τοῦ Ὀρφέως καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν οὐ μόνον τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων Ἀλεξανδρινῶν· διότι, ὅτι εὐρέθη ἐνταῦθα, συνεφάνει καὶ τοῦτο πάλιν πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρχαίων Ἰνδικῶν καὶ Περσικῶν ἰδεῶν τοσοῦτον, καὶ συνεβιβάζετο τοσοῦτον μετ' ἐκείνου, ὥστε ἐν Αἰγύπτῳ λέγεται, ὅτι ἐδιδάσκετο ὡς μυστηριώδες, ὥστε ὅλον ἐν πλήρῃ περὶέχετο ἡ διαβεβιωσις, ὅτι εὐρέθη ἐπὶ τέλους διέξοδος ἐν τῷ λαθουρίῳ τῶν μυθικῶν παραστάσεων.

ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΑ.

Ὁ πλανήτης Οὐρανός.

(Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἥλιον τῇ 21)3 μαΐου 1891).

Ἐκ πάντων τῶν μεγάλων πλανητῶν, οἵτινες κινοῦνται περὶ τὸν πατέρα ἥλιον διανύοντες μεγίστους κύκλους πέραν τοῦ δακτυλίου τῶν ἀστεροειδῶν, ὁ Οὐρανὸς εἶναι ὁ τρίτος κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ὁ περιεργότατος πάντων ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς ἐν τῇ κοσμικῇ χώρᾳ θέσεως καὶ τῆς τῶν δορυφόρων αὐτοῦ κινήσεως. Φαίνεται ὅτι ἡ δημιουργὸς φύσις ἐπενόησε πέραν τοῦ δακτυλίου τῶν ἀστεροειδῶν σώματα πρωτότυπα, χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ μεγίστων ἀποστάσεων καὶ πεπρωκισμένα δι' ἀνεξαρτήτου καὶ ἰδιομόρφου ὑπάρξεως. Ἐνῶ οἱ ἐντεῦθεν τοῦ γιγθέντος δακτυλίου εὐρισκόμενοι πλανῆται, ἥτοι ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἄρης, κείνται πλησίον ἀλ-

λίων διαγράφοντες μικρὰς τροχιάς, αἱ ἀποστάσεις τῶν ἐξωτερικῶν λεγομένων πλανητῶν εἶναι ὄντως ἀκαταμέτρητοι. Ἐνταῦθα ἡ φύσις ἐπέδειξεν ἀφειδίαν ὑπὸ τοῦ ἐποψὴν τοῦ χώρου καὶ ὑπὸ τὴν τῆς ὕλης, ἐξ ἧς οἱ πλανῆται οὗτοι ἀποτελοῦνται. Ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανὸς καὶ ὁ Ποσειδῶν εἶναι κυριολεκτικῶς κοσμικὰ συστήματα, εἰκόνες ἡλιακῶν κέντρων, οἷας οἱ ἐξωτερικοὶ πλανῆται, τὰ ἀνήλικα εἰσέτι τοῦ ἡλίου τέκνα, οὐδέποτε δύνανται νὰ παρουσιάσωσι συννεπία τῆς στενῆς πρὸς τὸ κεντρικὸν σῶμα συννεπίας αὐτῶν.

Ὁ πλανήτης Οὐρανός, ἀποτελῶν ἐλάχιστον καὶ μόνον ἐν ἰδιαζόντως αἰθρία νυκτὶ τῷ γυμνῷ ὀφθαλμῷ ὁρατὸν σημεῖον, ἀνατέλλει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ τοῦ οὐρανοῦ τμήματος εὐθὺς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, διερχόμενος δὲ τὸ μεσονύκτιον διὰ τοῦ ὑψίστου σημείου τῆς τροχιάς αὐτοῦ, δίδει κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ αὐτὸν εἴτε διὰ γυμνὸν ὀφθαλμὸν εἴτε τῇ βοηθείᾳ θεατρικῆς διόπτρας, δύναται νὰ διευδύνῃ τὰ βλέμματα αὐτοῦ πρὸς τὸ α τοῦ Ζυγοῦ (14 ὥραι 45' 20" εὐθεῖα ἀνοδος καὶ 150 37.6' νότιος ἀπόκλισις), ἢ ἂς φέρῃ εὐθείαν γραμμὴν νοτιοδυτικῶς ἀπὸ τοῦ Κρόνου· ὁ πρῶτος μέγας σχετικῶς ἀστήρ, ὃν συναντᾷ ἡ γραμμὴ εἶναι τὸ α τοῦ Ζυγοῦ. Δεξιόθεν τούτου ἐν ἀποστάσει 7' φαίνεται ἀστήρ ἑκτου μεγέθους. Οὗτος εἶναι ὁ Οὐρανός. Ἡ κατὰ τὴν 21(3 μαΐου εὐθεῖα ἀνοδος αὐτοῦ ἦτο 14 ὥραι, 44', 3.8'', ἢ δὲ νοτία ἀπόκλισις 150, 27', 48''.

Ὁ Οὐρανὸς εἶναι ὁ πρῶτος πλανήτης, περὶ οὗ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀνεκαλύφθη, ἐνῶ ὁ Κρόνος καὶ ὁ Ζεὺς ἀνέκαθεν ἦσαν ὁρατοὶ εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμόν. Τὸν πλανήτην τοῦτον ἀνεκάλυψεν ὁ Οὐίλλιαμ Ἑρσελ κατὰ μάρτιον τοῦ 1781, ἐθεώρησεν ὅμως αὐτὸν ὡς κομήτην. Πρῶτος ὁ Λεβὲλ καὶ ὁ Λαπλὰς ἀνεγνώρισαν ὅτι εἶναι πλανήτης κατὰ αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ὁ Οὐρανὸς εἶναι κοσμικὸν σῶμα ὑπερτεροῦν τῆς γῆς 91,9 μὲν φορές κατ' ὄγκον, δεκαπεντάκις δὲ μόνον κατὰ τὴν μάζαν. Ἡ ὕλη ἐξ ἀποτελεῖται εἶναι τόσον λεπτή, ὥστε ἡ ἀναλογία τῆς πυκνότητος αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ ὕδατος τῆς γῆς εἶναι μόνον 0,9. Ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀπέχει σχεδὸν εἰκοσάκις πλεονέκτον τῆς γῆς ἥτοι 2.851.300.000.000 χιλιόμετρα. Συννεπία τῆς μεγάλῃς ταύτης ἀποστάσεως ὁ ἥλιος φαίνεται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τόσον μέγας, ὅσον καὶ ἡ Ἀφροδίτη ἐκ τῆς γῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης αὐτῆς λάμψεως, οὕτως ὥστε ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τούτου σῶματος τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἶναι 368κις ἀσθενέστερον ἢ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκ τοῦ ὀλίγου τούτου φωτός ὁ οὐρανὸς ἀντανακλᾷ εἰς τὸ κοσμικὸν διάστημα τὰ 0,64. Πόσον δὲ ευαίσθητος εἶναι ἡ λεπτὴ αὐτοῦ ὕλη καὶ πόσον εὐκόλως εὐμετάδλητος ἡ χημικὴ ποιότης τῆς τελευταίας ταύτης, ἀφοῦ ἡ ὕλη αὐτὴ παρὰ τὴν ἐλάχιστην ἔντασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, τίθεται εἰς ἐνέργειαν καὶ δύναται νὰ παρουσιάσῃ φάσμα, καταδεικνύον τὴν ὑπαρξίν φαινομένων ἐξαερώσεως! Ὁ Οὐρανὸς φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν ἐξῆς ἐπὶ τοῦ Κρόνου καὶ τοῦ Διὸς ὑπεροχὴν, ὅτι ὁπλ. ἐξαρτᾶται ἥττον ἐκείνου ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ συνθηκῶν, ἥτοι τῶν ἐπηρεϊῶν τοῦ ἡλίου, οὕτως ὥστε